

tsifrovyykh iskusstv – novoye napravleniye razvitiya teorii i praktiki khudozhestvennogo obrazovaniya [Pedagogy of digital arts – a new direction in the development of the theory and practice of art education]. Moscow.

6. Landyak, O. M. (2015) *Media-art v konteksti suchasnoho ekrannoho mystetstva* [Media art in the context of contemporary screen art]. Kyiv.

7. Pol, K. (2017). *Tsifrovoye iskusstvo*. [Digital art]. Moscow.

8. Prudenko, YA. *Istoriya media-artu v Ukraini. Dosvid arkhivuvannya*. [History of media art in Ukraine. Archiving experience]. [URL: <http://www.mediaartarchive.org.ua/publication/dosvid-arkhivuvannya/>]

9. Rastrygina A. M. (2018). *Integration of digital technologies into the artistic educational space of universities* [Integration of digital technologies into the artistic educational space of universities]. Kropivnitsky.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КИРИЧЕНКО Олена Іванівна – кандидат мистецтвознавства, доцент кафедри образотворчого мистецтва та дизайну

Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: проблеми класичного і сучасного образотворчого мистецтва, дизайну та культурних процесів, естетичне сприйняття архітектурного образу та проблеми міської культури, освітні процеси та методологія навчання.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KIRICHENKO Helena Ivanovna – Ph.D., Associate Professor of Art and Design of the Department of Fine Arts and Design of the Central Ukrainian State Pedagogical University Volodymyr Vynnychenko, Kropyvnytskyi.

Circle of scientific interests: problems of classical and contemporary arts, design and cultural processes, aesthetic perception of the architectural image and the problems of urban culture, educational processes and methodological issues of study.

Стаття надійшла до редакції 02.04.2019 р.

УДК 378:784.9

КУРИШЕВ Євген Володимирович –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інструментально-виконавської майстерності Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка
e-mail: ekuryshhev@ukr.net

ЛЯШЕНКО Ольга Дмитрівна –

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інструментально-виконавської майстерності Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка
e-mail: music1951@ukr.net

ПРАКТИКО-ОРІЄНТОВАНА ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ-ВОКАЛІСТІВ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. В українській системі педагогічної освіти підготовка сучасного музиканта має відповідати європейським стандартам та потребам ринку праці. Вона повинна бути спрямована на таку якість, яка дозволяє студенту відкрити для себе унікальність цієї діяльності і розуміння себе як фахівця мистецького профілю.

Реалізація означеної проблеми нам вбачається можливою шляхом впровадження в систему вищої освіти практико-орієнтованого навчання, де відбувається розумне поєднання теоретичного та практичного компонентів її складової, де все ж таки змістове наповнення такого навчання передбачає удосконалення фахової

компетентності музикантів у відповідності до потреб сьогодення.

Саме на таких позиціях сьогодні мають розроблятися інноваційні підходи щодо організації практико-орієнтованої складової у підготовці студентів-вокалістів, а урахування фахової специфіки щодо змістового наповнення індивідуальних занять дисципліни «Фортепіано» є обов'язковою умовою їхнього професійного зростання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Все більше фахівців у галузі української професійної освіти (І. Бех, О. Отич, І. Пальшкова, В. Прасолова, Л. Хоружа, О. Чумак) приходять до думки про необхідність переходу від переважно інформаційної освітньої технології до

практико-орієнтованої, яка забезпечує розвиток кваліфікованого, конкурентоздатного і професійно-мобільного працівника.

В іноземній науковій літературі практико-орієнтоване навчання розглядається в ракурсі такого поняття, як «професіоналізація», що є базовим для характеристики цілей, змісту, підходів, засобів практичної складової освіти (Д. Варнеке, С. Пітч, Є. Пост, Р. Н. Dave, Y.P. Bank).

Вони наголошують на тому, що отримання практичного досвіду роботи відбувається не тільки на практичних заняттях у вищому навчальному закладі, такий динамічний процес повинен бути упродовж всього професійного життя.

Грунтовні наукові дослідження в галузі музичної педагогіки, що пов'язані з удосконаленням практичної складової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва, зроблені П. Ніколаєнко, О. Отич, Г. Падалкою, А. Растригіною, О. Рудницькою, В. Черкасовим, О. Щолоковою та ін. Їх роботи торкаються різних проблем практичної підготовки студентів вищих мистецьких закладів у процесі педагогічної практики.

Так, в своїй роботі А. Растригіна [4], характеризуючи практичну підготовку майбутніх фахівців-музикантів, визначає певні завдання, що сприяють в отриманні студентами конкретних професійних компетенцій, де останні розуміються як здатність використовувати набуті знання, уміння, особистісні якості для ефективної професійної діяльності.

Серед таких завдань є ті, що, на нашу думку, є суттєвими, це: поглиблення фахових компетенцій, що формуються в процесі вивчення спеціальних музичних дисциплін на молодших курсах; розвиток особистісних якостей, що необхідні музиканту в професійній діяльності [4, с. 74]

Як доповнення до перерахованих завдань, можливо згадати і те завдання, на яке звертає увагу О. Горбенко, а саме формування музично-виконавської компетентності, що є необхідною у професійній діяльності майбутнього музиканта й зумовлює спроможність майбутнього фахівця до художньо-інтерпретаційної, самостійно-творчої, проєктувально-презентативної діяльності [1, с. 102].

І якщо автори завдань звертають свою увагу на досягнення результату набуття студентами професійних компетенцій та компетентностей, що відбувається саме на

педагогічній практиці, то для інших науковців суттєвим є сам процес підготовки майбутніх фахівців-музикантів у вищому мистецькому закладі. В їх полі зору є різні музичні дисципліни, де переважає практико-орієнтоване навчання. Науковці звертають увагу на різні підходи, які сприяють практико-орієнтованій фаховій підготовці студентів-музикантів, це:

– компетентнісний підхід (А. Козир, І. Полубоярина, Є. Проворова, С. Світайло, О. Шимова, Ши Дзюнь-бо) спрямований на розвиток наявних компетентностей та формування нових. Такий підхід забезпечує умови для узгодження результатів освіти з потребами ринку праці;

– інформаційний підхід (Л. Лабінцева, О. Павленко, О. Рибніков, Н. Шубенко) який широко застосовується в практиці педагогічного процесу, адже сучасна мистецька освіта неможлива без функціонування системи дистанційного навчання, мережі електронних бібліотек;

– міждисциплінарний підхід (Т. Жигінас, Р. Ковальський, Ю. Мерешко, Т. Сидорець), що дозволяє впровадженню особливих програм, які базуються на міждисциплінарному підході;

– індивідуальний підхід (О. Ростовський, О. Рудницька, В. Шульгіна) оснований на увазі до кожного студента, вибудовуванні індивідуальної траєкторії професійного розвитку шляхом пристосування навчального матеріалу до його можливостей;

– диференційований підхід (Л. Арчажнікова, Л. Бондаренко, О. Олексюк) полягає в доборі навчального матеріалу певного ступеня складності, в доборі різних методів і прийомів, що залежить від цілей і етапів навчання, матеріала, що вивчають студенти;

– діяльнісний підхід (С. Грозан, Н. Гуральник, А. Растригіна), коли студент в процесі практичної діяльності набуває вмінь самостійно планувати діяльність, виконувати, аналізувати й оцінювати її результати;

– особистісно-орієнтований підхід (Л. Гаркуша, Г. Падалка, Е. Економова), дозволяє визначити якою мірою та в якій формі слід надавати допомогу студентові, який темп навчання обрати.

Процес практико-орієнтованого навчання, що відбувається на індивідуальних заняттях виконавських дисциплін теж розглянуто різними науковцями та педагогами (О. Андрейко, Д. Баренбойм, Ф. Бузоні, О. Гольденвейзер, Г. Коган, Е. Куришев, О. Леснік, І. Лисакова, Г. Нейгауз, Д. Ойстрах, В. Пухальський, С. Радюшіна, Г. Ципін).

У своїх роботах вони розглядають

практико-орієнтовані форми та методи підготовки музикантів, методи самостійної роботи студентів; теоретичні аспекти формування професіоналізму майбутнього музиканта, визначають головну ознаку професіоналізму музиканта-педагога, а саме: уміння ставити та впорядковувати цілі; проникати у внутрішню форму твору та розуміти виконавські прийоми як художні, так і технічні, що передають зміст твору [2]; звертають увагу на отримання досвіду самостійної практичної роботи студентами, формування практичних навичок роботи.

І все ж, незважаючи на дослідження вищезгаданих науковців, вважаємо за необхідне зацентрувати увагу на індивідуальних заняттях дисципліни «Фортепіано», де студенти-вокалісти вищого мистецького закладу формують свої інструментально-виконавські компетентності. Саме сформованість таких компетентностей дає їм можливість самостійно працювати над вокальними вправами та творами. Добре, коли студент вчить вокальний твір «на слух», згадуючи мелодію, але ще краще, якщо він може сам зіграти вокальний твір на фортепіано, підібрати нескладний акомпанемент до вокального твору, транспонувати вокальні вправи або зіграти фортепіанну партію до вокалізу.

Мета статті – окреслити позицію щодо організації та проведення індивідуальних занять в класі «Фортепіано», й зокрема, специфіки змістового наповнення модулів практико-орієнтованою складовою підготовки студентів-вокалістів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оскільки навчання в Інституті мистецтв передбачає всебічну теоретичну і практичну підготовку студентів до професійної виконавської діяльності, її головною ланкою повинно все ж таки буди отримання певного досвіду практичної роботи.

Важливо починати застосовувати практико-орієнтоване навчання вже з першого курсу: адже саме на початку навчання закладаються основи професії, а студент поступово ознайомлюється зі специфікою музичних дисциплін. Тому планування та проведення перших практичних занять вже необхідно розпочинати виходячи з перспективи отримання професії.

Саме тому, ми удосконалили робочу програму для I курсу навчальної дисципліни «Фортепіано» спеціальності 025 «Музичне мистецтво», що є нормативним документом Київського університету імені Бориса Грінченка. Вона була розроблена на основі

освітньої програми підготовки бакалавра музичного мистецтва 025.00.02 – сольний спів [3]. Компонентами такої програми є дві сбалансовані складові – теоретична та практична. Теоретична складова реалізується у ході індивідуальних занять із кожним студентом залежно від його здібностей та попередньої музичної підготовки. Вона передбачає отримання студентом певних музично-теоретичних знань про: музичні твори композиторів різних стилів та напрямків; творчі риси композиторів різних епох; музикознавчу термінологію та можливості користуватися нею; специфіку виконання музичних творів різних жанрів та стилів на фортепіано, прийоми інтонування та звуковидобування; особливості транспонування; підбір на слух акомпанементу до вивчених вокальних вправ, вокалізів та українських пісень.

Практична складова здійснюється в ході індивідуальних аудиторних занять у процесі вивчення музичних творів, їх художнього виконання та в період самостійної роботи студентів (в конкретних завданнях для самостійного опанування у систематичних позааудиторних індивідуальних заняттях). Практична складова має забезпечити розвиток інструментально-виконавських вмінь: грати на музичному інструменті нескладні технічні та кантиленні твори; під час гри на фортепіано відображати засоби музичної виразності (інтонувати мелодію, відтворювати динамічні та агогічні вказівки); вільно грати двома руками; транспонувати та підбирати на слух; створювати власну інтерпретаційну модель музичного твору; емоційно-образно та виразно виконувати музичні твори на публіку; самостійно працювати.

Саме тому метою навчального курсу є формування загальних та фахових компетентностей майбутніх студентів-вокалістів у процесі засвоєння фортепіанних та вокальних творів, а завданнями курсу – сприяння формуванню у студентів таких **компетентностей**:

– **загальні**:

– самоосвітня (здатність до самостійної пізнавальної діяльності, самоорганізації та саморозвитку; спрямованість на розкриття особистісного творчого потенціалу та самореалізацію у фаховій діяльності; прагнення до особистісно-професійного лідерства та успіху).

– **фахові (спеціальні)**:

– музично-теоретична (вміння читати нотний текст з аркуша; володіння навичками сольфеджування одноголосного й багатоголосного музичного матеріалу;

розвиненість внутрішнього слуху; здатність застосовувати у процесі навчання та фахової діяльності знання з теорії музики; сформованість музично-теоретичного тезарусу);

– інструментально-виконавська (вміння грати на фортепіано вокальні вправи з супроводом модулюючи у всі тональності (вгору і вниз); здатність грати по нотах і підбирати на слух нескладний акомпанемент до вокалізів та вокальних творів).

Саме на формування цих компетентностей має спрямовуватись зміст навчальної дисципліни «Фортепіано», де повинно бути передбачено не тільки засвоєння інформації студентом-вокалістом, а й відображення результату такого засвоєння на індивідуальних заняттях з вокалу і на вокальній практиці.

У процесі індивідуальних занять увага має бути заакцентована на використанні міжпредметних зв'язків; розвиткові самостійності, креативності й відповідальності студентів, вибудовуванні індивідуальної траєкторії професійного розвитку кожного із студентів та накопичення практичного досвіду.

У відповідності до мети і завдань нами виділено в робочій програмі два змістових модулі, а саме: Змістовий модуль I. «Основні компоненти початкової інструментальної підготовки» та Змістовий модуль II. «Формування елементарних навичок гри на фортепіано».

Перший модуль об'єднує дві теми – тема 1 «Формування піаністичних навичок на базі програмового матеріалу» та тема 2 «Здобуття необхідних технічних навичок гри на музичному інструменті». І якщо перша тема передбачає формування у студентів-вокалістів умінь розібрати, осмислити відтворити саме фортепіанний твір, то музичним матеріалом для засвоєння змістової частини другої теми є не тільки гра нескладних фортепіанних творів (п'єс, етюдів), а й формування навичок гри акомпанементу до вокальних вправ з дублюванням мелодії вокальної партії, виконанням басу та акордового супроводу. Друга тема пов'язана і з підбором на слух гармонічного супроводу до вокальних вправ; співом вокальних вправ під власний супровід та виконанням фортепіанної партії до вправ, як по нотах, так і напам'ять.

Другий модуль теж включає дві теми – тема 1 «Виховання свідомого ставлення до об'єктивного змісту музичного твору» та теми 2 «Ознайомлення з прийомами інтонування та звуковидобування». Тут теж відбувається робота як над фортепіанними так і над

вокальними творами, вокалізами й вправами. В першій темі викладач знайомить студентів з фактурними та образно-емоційними особливостями музичних творів; специфікою підбору аплікатури; з критеріями аналізу і самоаналізу виконавських інтерпретацій музичного твору. Відбувається робота над фортепіанним супроводом до вокалізів. Здійснюється художньо-виконавський аналіз фортепіанного супроводу; визначаються технічно-виконавські труднощі; засвоюються аплікатурні прийоми. Виконання фортепіанної партії вокалізів відбувається студентами-вокалістами по нотах і напам'ять. Майбутні педагоги-вокалісти співають нескладні вокалізи і під власний супровід. Звертається увага на динамічний баланс сольної та акомпануючої партії. Відбувається самоаналіз студентом своєї діяльності.

У другій темі студенти-вокалісти працюють над якісним звуковидобуванням. Відбувається формування навичок кантиленного звуковидобування. Основні завдання цієї теми, це: робота над мелодією та її інтонаційною виразністю, особливостями звуковидобування у творах різних жанрів, стилів. Продовжується робота і над вокальним репертуаром. Така робота передбачає розвиток навичок добору акомпанементу до пісенного матеріалу на слух. Майбутні студенти-вокалісти самостійно підбирають на слух гармонічний супровід до вокальних вправ, вокалізів та українських народних пісень; виконують українські народні пісні під власний супровід.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Таким чином, маємо констатувати, що запропонована Навчальна робоча програма дисципліни «Фортепіано» для студентів-вокалістів I курсу має допомогти викладачу зі студентами на індивідуальних заняттях моделювати практичну роботу з різним вокальним репертуаром (вправами, вокалізами, українськими народними піснями) в різних видах діяльності (читка з листа, транспонування, підбір на слух).

У той же час її застосування повинно внести зміни в традиційну підготовку студентів-вокалістів і оновити зміст практико-орієнтованої складової освітнього процесу у вищому мистецькому закладі. Розширення музичного репертуару в класі «Фортепіано», побудованого на специфіці фахових вокальних дисциплін, дасть можливість на індивідуальних заняттях вже зі студентами I курсу долучити їх до майбутньої професійної діяльності, визначити індивідуальну траєкторію

професійно-творчого саморозвитку, створити передумови їхнього фахового зростання та сформулювати й розвинути інструментально-виконавські компетентності.

Перспективи подальшого розвитку цієї проблеми пов'язані з оновленням змісту практико-орієнтованої складової в системі підготовки вокаліста й, зокрема, в процесі індивідуальних занять дисципліни «Фортепіано» на II–IV курсах. Усунення старої моделі індивідуальних занять дозволить студентам-вокалістам в своїй майбутній вокальній практиці вільно володіти фортепіано і ефективно проводити професійну діяльність.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Горбенко О. Б. Удосконалення музично-виконавської підготовки майбутнього вчителя музики / О. Б. Горбенко // Мат-ли Международного форума «Современные тенденции в педагогической науке Украины и Израиля: путь к интеграции»-Ariel University Center of Samaria: Ariel, Israel, 2010. – С. 102–104.

2. Лисакова І. В. Теоретичні аспекти формування професіоналізму майбутнього педагога-музиканта / І. В. Лисакова // Теорія і методика мистецької освіти: збірник наук. праць. – Вип. 4. – К.: НПУ, 2003 р. – С. 56–63.

3. Ляшенко О. Д. Робоча програма навчальної дисципліни «Фортепіано» для студентів спеціальності 025 «Музичне мистецтво» першого бакалаврського рівня навчальної програми 025.00.02 – сольний спів від 12 вересня 2018 року [Електронний ресурс] / кафедра інструментально-виконавської майстерності, Інститут мистецтв, Київський університет ім. Б. Грінченка. – Режим доступу до ресурсу: <http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/25296/>.

4. Растрігіна А. М. Практикоорієнтований підхід в системі підготовки майбутнього педагога-музиканта / Алла Растрігіна // Мат-ли IX Міжнародних педагогіко-мистецьких читань пам'яті проф. О. П. Рудницької. – Вип.3 (7). – Чернівці: Зелена Буковина, 2011.– С. 71–76.

REFERENCES

1. Horbenko, O. B. (2010). *Udoskonalennya muzychno-vykonavskoyi pidhotovky maybutnoho vchytelya muzyky*. [Improvement of musical-performing training of the future teacher of music]. Ariel, Israel.

2. Lysakova, I. V. (2003). *Teoretychni aspekty*

formuvannya profesionalizmu maybutnoho pedahoha-muzykanta. [Theoretical Aspects of Creating the Professionalism of the Future Musician-Pedagogue]. Kyiv.

3. Lyashenko, O. D. (2018). *Robocha prohrama navchalnoyi dystsypliny «Fortepiano» dlya studentiv spetsial'nosti*. [Working program of the discipline «Piano» for students of specialty]. – Rezhym dostupu do resursu: <http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/25296/> Kyiv.

4. Rastryhina, A. M. (2011). *Praktykoooriyentovanyu pidkhid v systemi pidhotovky maybutnoho pedahoha-muzykanta*. [Practical-oriented approach in the training system of the future teacher-musician]. Chernivtsi.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

КУРИШЕВ Євген Володимирович – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інструментально-виконавської майстерності Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка.

ЛЯШЕНКО Ольга Дмитрівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інструментально-виконавської майстерності Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка.

Наукові інтереси: проблеми формування виконавської компетентності у теорії та методиці інструментального навчання у вищій школі, фахова підготовка майбутніх педагогів-музикантів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

KURYSHEV EvgenVolodymyrovych – Candidate of Pedagogical Sciences, Docent, Associate Professor of Instrumental and Performance Skills of the Art Institute of Kiev University named after Boris Grinchenko.

LIASHENKO Olga Dmitrievna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Chair of Instrumental and Performing Skills of the Art Institute of Kyiv University named after Borys Grinchenko.

Circle of scientific interests: problems of formation of executive competence in the theory and methodology of instrumental training in high school, professional training of future teachers-musicians.

Стаття надійшла до редакції 22.03.2019 р.